

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Голова Н. І.

Бібліографічний опис: Голова Н. І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ // Якість освіти в умовах змін: наукові пошуки, педагогічна практика та предметні методики : збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Кам'янець-Подільський, 2026. С. 16–20.

Видавець: ГО «Педагогічна платформа «Якість освіти»»

Оригінальні сторінки у збірнику: 16–20

УДК 373.5.014;303.444:005.412

Голова Наталія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Хмельницького національного університету, м.Хмельницький, Україна

Актуальність проблеми. Сучасний розвиток системи вищої освіти характеризується високим рівнем динамічності соціально-економічних процесів, глобалізацією освітнього простору та зростанням вимог до якості підготовки фахівців. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема прогнозування якості вищої освіти як інструменту забезпечення її відповідності потребам суспільства, ринку праці та міжнародним стандартам. Прогнозування дозволяє не лише оцінювати теперішній стан освітньої системи, але й визначати перспективи її розвитку, своєчасно виявляти ризики та формувати ефективні управлінські рішення.

Розвиток вищої освіти як об'єкт дослідження є її діалектичною сутністю, за якої процес прогнозування потребує теоретичної систематизації знань педагогічної прогностики і вирішення таких методологічних проблем, як: отримання знання про дії її провідних теорій, фундаментальних наукових ідей, законів, закономірностей, принципів і понять (їх функціональний характер, функціональну спрямованість, функціональне призначення); перевірку на практиці ефективності знань педагогічної прогностики в процесі розроблення прогнозів щодо розвитку вищої освіти в Україні.

Мета статті полягає у висвітлити теоретико-методологічних засади прогнозування розвитку вищої освіти, які розкривають істотні зв'язки між досліджуваними педагогічними явищами і процесами в контексті реформування її змісту і структури навчання.

Основний виклад матеріалу. Якість вищої освіти є комплексною характеристикою освітньої системи, яка відображає ступінь відповідності результатів навчання потребам особистості, суспільства, держави та роботодавців. Вона охоплює якість освітніх програм, кадрового забезпечення, матеріально-технічної бази, освітнього процесу та результатів навчання. Прогнозування якості вищої освіти розглядається як науково обґрунтований процес передбачення майбутнього стану освітньої системи на основі аналізу тенденцій її розвитку, наявних ресурсів та впливу зовнішніх і внутрішніх чинників. Теоретичну основу прогнозування становлять положення теорії систем, теорії управління, педагогічного прогнозування та стратегічного планування. Відповідно до системного підходу якість освіти розглядається як результат взаємодії багатьох взаємопов'язаних елементів, що функціонують у межах єдиної освітньої системи[2].

Теоретико-методологічні засади прогнозування якості вищої освіти знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Проблеми розвитку та модернізації вищої освіти, забезпечення її якості й прогнозування освітніх процесів досліджували В. Кремень, В. Андрущенко, В. Луговий, С. Калашнікова, В. Биков, І. Зязюн, а також зарубіжні науковці Р. Ельтбат, Дж. Селмі, Л.Харвей, Д.Грін та інші[3, с.7-8]. Їхні праці становлять наукову основу для розроблення сучасних моделей прогнозування якості вищої освіти та вдосконалення механізмів її забезпечення

Ефективне прогнозування якості вищої освіти базується на сукупності взаємодоповнювальних методологічних підходів:

1. Системний підхід - передбачає розгляд закладу вищої освіти як складної відкритої системи, яка взаємодіє із зовнішнім середовищем. Якість освіти аналізується через взаємозв'язок усіх структурних компонентів освітнього процесу.
2. Компетентнісний підхід - орієнтує систему прогнозування на оцінювання та передбачення рівня сформованості компетентностей здобувачів освіти відповідно до сучасних професійних вимог і потреб ринку праці.
3. Процесуальний (організаційний) підхід - розглядає якість як результат ефективного управління освітніми процесами. Прогнозування здійснюється шляхом аналізу показників функціонування освітніх процесів та визначення перспектив їх удосконалення.
4. Синергетичний підхід - дає можливість враховувати нелінійність розвитку освітніх систем, вплив випадкових факторів та самоорганізаційні процеси, що виникають у системі вищої освіти. Слід зазначити, що синергетичний підхід — це методологічний підхід, який розглядає освіту як відкриту, складну, динамічну систему, здатну до саморозвитку, самоорганізації та адаптації до змін зовнішнього середовища. Його основою є положення синергетики — науки про закономірності самоорганізації складних систем.
5. Прогностичний підхід - спрямований на виявлення тенденцій розвитку освіти, моделювання можливих сценаріїв та визначення стратегічних напрямів підвищення якості освітньої діяльності [1, с.16-19].

Для прогнозування якості вищої освіти застосовуються різноманітні методи: експертні методи (метод Делфі, анкетування, експертні оцінки); статистичні методи аналізу динаміки показників; економічно-математичне моделювання; сценарне прогнозування; форсайт-дослідження-це систематичний процес вивчення можливих, ймовірних і бажаних сценаріїв майбутнього з метою вироблення стратегій розвитку та прийняття ефективних управлінських рішень.; моніторинг та аналіз освітніх індикаторів; методи штучного інтелекту та аналізу великих даних[4, с.119-124].

Важливим джерелом інформації для прогнозування виступають результати внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, акредитаційні процедури, рейтингові оцінювання та опитування стейкхолдерів. На якість вищої освіти та результати її прогнозування впливають такі чинники: державна освітня політика; івень фінансування освіти; кадровий потенціал закладів вищої освіти; цифровізація освітнього середовища; міжнародна інтеграція та академічна мобільність; потреби ринку праці; демографічні процеси; рівень інноваційної діяльності університетів. Урахування цих чинників забезпечує більш обґрунтовані прогнози та сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання запропонованих підходів і методів прогнозування для своєчасного виявлення ризиків, підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти та забезпечення їхнього сталого розвитку в умовах суспільних змін і європейської інтеграції України, а також в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад прогнозування якості вищої освіти, які можуть бути використані для вдосконалення системи управління закладами вищої освіти та підвищення ефективності освітньої діяльності.

Висновки. Прогнозування якості вищої освіти є важливим інструментом стратегічного управління розвитком освітньої системи. Його теоретико-методологічною основою виступають системний, компетентнісний, процесний, синергетичний та прогностичний підходи. Використання сучасних методів прогнозування дозволяє своєчасно виявляти тенденції розвитку освіти, оцінювати можливі ризики та формувати ефективну політику забезпечення якості. В умовах глобальних трансформацій особливого значення набуває створення комплексної системи прогнозування якості вищої освіти, яка поєднуватиме моніторинг освітніх показників, аналіз потреб ринку праці та використання сучасних цифрових технологій для підтримки управлінських рішень. Такий підхід сприятиме підвищенню конкурентоспроможності закладів вищої освіти та забезпеченню сталого розвитку освітньої галузі.

Список використаних джерел

- 1.Біляковська О. О. Якість університетської освіти як предмет моніторингу. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. № 198. С. 16-19. URL: DOI: 10.36550/2415-7988 (дата звернення: 20.07.2026).
- 2.Васильюк А., Дей М. Якість вищої освіти: теорія і практика. Київ. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717657/1> (дата звернення: 20.07.2026).

3.Ілійчук Л. Моніторинг як важлива складова системи забезпечення якості вищої освіти.Молодь і ринок. 2021. № 7-8. DOI:10.24919/2308-4634.2021.242601 (дата звернення: 19.07.2026).

4.Сергієнко В. П., Сорокіна Н. В. Теоретичні та методичні засади моніторингу якості вищої освіти.Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. 2013. Вип. 19. С. 119-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2013_19_44 (дата звернення: 21.07.2026).